

Масалан, **концерт дарсларини** ўқувчиларда сахна маданиятини шаклланишига, ўзларини кўпчилик олдида кўрсатиш, яхши имкониятларини намойиш этиш, ўзини артистлардек тутиш хислатларини ўсишига, **викторина дарслари** ўқувчиларда топқирлик, изланувчанлик, тез фикрлаш, эслаб қолиш қобилият ва кўникмаларини ривожланишига, **баҳс – мунозара** дарслари ҳам ўқувчиларни мустақил фикрлаш, ҳозиржавоблик, мавзу ва масалаларга ижобий ёндошиш, нутқларини теранлашиб боришига ижобий таъсир этади.

Кўноқлар ва зукколар дарсида ўқувчилар ўзларининг топқирлик, зукколик, мақсад сари интилиш каби сифатларини намойиш этадилар.

Таҳлил дарсида мусика саводи, мусика тинглаш, кўшиқ куйлаш жараёнларида ўтилган асарларни таҳлил қилишга эътибор қаратилади, бунда ўқувчиларни назарий саводхонлик малакалари муҳим рол ўйнайди.

Ўйин дарслари жуда хилма – хил шаклларда ўтказилиши мумкин. Масалан, мусикий чолғулар мавзусини ўтганда ўқувчиларга турли хилдаги мусика чолғу асбоблари сурати солинган карточкалар берилди. Ўқитувчи магнитофон ёрдамида бирор бир миллий чолғу асбобида ижро этилган мусикани эшиттиради. Ўқувчилар ўз навбатида мусикий асар қандай чолғу асбобида ижро этилганлигини қўлларидаги карточкалар орқали кўрсатадилар. Энг фаол қатнашган ва топқир ўқувчилар баҳоланадилар ва рағбатлантириладилар. **Викторина, концерт, баҳс – мунозара, кўйини топ** каби дарслар ўқувчиларнинг назарий ва амалий ўзлаштирган билимларига асосланган ҳолда ўтказилади.

Таълимга технологик ёндашув педагогик жараёнга фаол таъсир этувчи ва унинг самарадорлиги, бир бутунлиги, муваффақиятини белгилаб берувчи

воситалардандир [2:42].

Ҳозирги вақтда янги илғор педагогик технологиялар асосида ўқитиш ҳақида турли – туман фикр, қараш, ёндашувлар мавжуд. Бу ҳам тасодифий эмас албатта. Замонавий, янги педагогик технология асосида ўқитишни йўлга қўйиш, таълим жараёнини ўқувчилар учун тушунарли ва қизиқарли яратиш учун тинимсиз изланиш ўқитувчининг муҳим вазифаси бўлиб қолмоқда [3:12].

Ўқитувчи бундай янги технологияларини қўллаши натижасида ўқувчиларнинг ушбу дарсларга қизиқиши янада ортади, уларнинг диққатини жалб қилади ва хотирасини мустаҳкамлайди. Дарс жараёнида ўқитувчи томонидан тўғри танланган янги педагогик технологиялар ўқувчиларга билим беришда, уларни маънавий тарбиялашда ўз самарасини кўрсатади [4:68]. Қайд этилган янги педагогик технологиялар ўқитувчи томонидан мусика маданияти дарслари жараёнида қўлланилса мақсадга мувофиқ бўлади.

Хулоса қилиб айтганда, ўқитувчи томонидан ўзи ўқитаётган мусика фаннинг ҳар бир мавзуси, ҳар бир дарс машғулотини бўйича тузилган юқоридаги каби янги педагогик технологияларни татбиқ этиш, таълим методларидан самарали фойдаланиш, унга фан предметини яхлит ҳолда тасаввур этиб ёндашишга, тушунишига, яхлит ўқув жараёнининг бошланиши, мақсадидан тортиб, эришилаётган натижасига кўра, таълим самарадорлигини оширишига ёрдам беради.

Ушбу муаммоларни ижобий ҳал этиш умумтаълим мактабларида мусика маданияти дарслари жараёнида янги педагогик технологиялар билан ўқувчи – ёшларни ҳар томонлама чуқур таништириб бориш, уларда мусика санъатига ҳурмат, меҳр-муҳаббат, мусикани ўрганишга ва шу орқали уларни тарбиялаш ишларининг самарали кечишига имконият яратади.

Адабиётлар

1. Ахмедов Ш. Узлуксиз таълим, фан ва ишлаб чиқаришнинг интеграциялашуви. – Т.: 2005. (БМИ).
2. Гулбоек Т. Янги педагогик технологиялар ва уларни таълим жараёнига татбиқ этиш. – Навои: 2001.
3. Саидхмедов Н. Янги педагогик технологиялар. – Т.: Молия, 2003.
4. «Таълим самарадорлигини ошириш йўллари» мавзусидаги семинар тренинг материаллари. – Т.: 2002.

РЕЗЮМЕ

Мазкур мақолада умумтаълим мактабларида “мусика маданияти” дарсларининг ўқитилиши билан боғлиқ айрим муаммолар ва уларнинг ечимларини таъминлаш йўллари баён қилинган. Мақолада “мусика маданияти” дарсларини ўқитишда педагогик технологияларни қўллашнинг методик жиҳатлари ўз аксини топган.

РЕЗЮМЕ

В статье описываются некоторые вопросы, связанные с преподаванием «музыкальной культуры» в общеобразовательных школах и способы их решения. В статье изложены методологические аспекты использования педагогических технологий в преподавании «музыкальной культуры».

SUMMARY

The article is devoted to the description of some issues related to teaching "musical culture" at general educational schools and the ways of their solution. The article contains the methodological aspects of using pedagogical technologies at the lessons in the teaching of "musical culture".

ОЛИЙ МАТЕМАТИКА ФАНИНИ ЛОЙИХАЛАБ ЎҚИТИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ КОНЦЕПЦИЯСИ УНИНГ МАТЕМАТИКА ЎҚИТУВЧИСИ ФАОЛИЯТИНИ ЛОЙИХАЛАШДАГИ РОЛИ

Г.А.Опаева – ассистент ўқитувчи

Бердақ номидаги Қорақалпоқ давлат университети

Таянч сўзлар: замонавий концепция, ўқитувчи фаолиятини лойиҳалаш, инновацион педагогик технология, новатор.

Ключевые слова: современная концепция, проектирование деятельности учителя, инновационные педагогические технологии, новатор.

Key words: modern conception, designing the activity of a teacher, innovation pedagogical technologies, innovator.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 20 апрельдаги «Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисидаги» ПҚ-2909 сонли қарорининг қабул қилиниши таълим жараёнига педагогик технологияни татбиқ этиш жараёнини жадаллаштириш асосида таълим сифатини янада яхшилаш масаласини қўйди. Мазкур вазифаларни амалга ошириш учун олий таълим тизимида фаолият кўрсатаётган профессор-ўқитувчилар педагогик технология тамойиллари асосида фанларнинг ўқув машғулотларини босқичма-босқич лойиҳасини тузиб чиқишлари талаб этилади [1:3].

Педагогик технология тамойиллари асосида ўқитувчи ва таҳсил олувчилар фаолиятини лойиҳалашда, албатта, ижодкор ўқитувчиларнинг ўрни бекиёсдир. Илк бор ўқув жараёни лойиҳасини тузишнинг илмий-назарий асосларини яратган олимлар Б. Зиёмухаммедов, Л.В. Голиш, М. Тожиев, Д.М. Файзуллаева, Ҳ. Қаршибоев, Д.Юнусова ва бошқаларнинг ишларида, унинг амалиётга татбиқини А.Алимов, М.Қўчқаров, Э.Шарипов, И.Зулфуқаров, М.Ўралова, Г.К.Изетаева, К.Мамадалиев, А.Ж.Хуррамов ва бошқаларнинг ишларида кўриш мумкин [1:5].

Узлуксиз таълим тизимидаги фанларни ўқитишнинг замонавий концепциясини ишлаб чиқиш куннинг долзарб масалаларидан бири ҳисобланади. Таълим жараёнини замонавий педагогик технология асосида ташкил қилишда қўлланиладиган учта тоифадаги педагогик усуллар, яъни биринчи тоифадаги усуллар «Анъанавий усуллар» деб аталиб, талаба ёшларга билимларни «етказиб бериш» тамойилига асосланадиган, иккинчи тоифадаги усуллар «Ноанъанавий» ёки «интерактив» усуллар деб номланиб, талабаларнинг билим эгаллашларида «фаоллаштириш» тамойилига суянадиган ва учинчи тоифадаги усуллар «Илғор ёки замонавий инновацион» усуллар дейлиб, таълим-тарбия жараёнини жадаллаштириш ва самарадорлигини ошириш замонавий тамойилидан келиб чиқадиган [2:35-36] замонавий усуллар ҳақида барча фан ўқитувчиларининг етарли даражада тушунчаларга эга бўлиши ва педагогик фаолияти жараёнида улардан тўғри ва ўринли фойдалана олишлари талаб этилади. Чунки: талабаларни билиш жараёнига қизиқтиришда;

- ижтимоий фойдали меҳнатга таёрлашда;
- англандан ҳолда билим олишга ва мустақил ўз билимларини ошириб боришга ўргатишда;
- фанга бўлган қизиқишларини ривожлантиришда;
- мантикий фикрлашга ўргатишда;
- таълим самарадорлигини ошириш ва такомиллаштиришда замонавий таълим технологиялари, унинг усулларисиз таълим мақсадларига эришиб бўлмади [3:9].

Олий математика фанини ўрганиш жараёнида талабалар турли формулаларни ўрганишади, масалаларни ечишади. Агар улар бу формулаларни онгли равишда тушуниб етмаса, мисол ва масалаларни мантикий фикрлаб ечмаса (онгли равишда тушуниладиган тушунча ёки формула тез ва узоқ вақт хотирада сақланади ва керакли вақтда тез эсча тушурилади), у ҳолда янги назарий билимларни эгаллашда қийинчиликларга дуч келади. Айниқса олий математика фанида бу талабаларнинг шу фанни ўрганишга бўлган қизиқишларини сўндиради. Бу камчиликларни бартараф этишда ҳам замонавий педагогик технологиянинг имкониятлари юқоридир.

Ҳозирги кунда мамлакатимиз таълим тизимига инновацион-педагогик, ахборот коммуникация технологияларини ва замонавий таълим воситаларини таълим жараёнига кенг татбиқ этиш давр талаби бўлиб келмоқда. Бу ўз навбатида, таълим жараёнини олдиндан лойиҳалаштиришни амалга ошира оладиган, технологик билимлар тизимига эга бўлган замонавий ўқитувчиларга бўлган талабни оширади. Шунинг учун замонавий ўқитувчининг касбий фаолияти жараёнида қуйидаги омилларга асосланиш талаб этилади:

- таълим мақсадларига эришишни Давлат таълим стандартлари ва малака талаблари даражасида қафолатлаш;
- ижодий ва илланувчан характердаги масалаларни мустақил еча олиш;
- ўқитувчининг маънавий ва ахлоқий салоҳиятини унинг касбий фаолиятидаги ўрни ҳамда аҳамиятини англаб етган ҳолда ўз устида мустақил ишлаш;
- замонавий таълим ва тарбиянинг илғор технологияларини, мамлакат ва хориж илғор тажрибаларини узлуксиз равишда эгаллаб бориш;
- фанлараро интеграцияни талаб этувчи янги мураккаб касбий-педагогик муаммоларни ҳал этишга ҳар тамонлама тайёр бўлиш;
- талаба шахсининг ҳар тамонлама ривожланишини етарли даражада ўрганиш ва педагогик, психологик ҳамда физиологик жиҳатдан таҳлил қила олиш;
- замонавий таълим тизимида комплекс (мажмуавий) ўзгаришлар қила олиш ва ундаги қарама-қаршиликларни енга олиш кабилар [3:10].

Ўқитувчининг самарали фаолият кўрсатишига ундовчи таълим технологияси дарснинг методик ишланмасидан фаркли ўларок, талабалар фаолиятига нисбатан йўналтирилган бўлиб, у уларнинг шахсий ҳамда ўқитувчи билан биргаликдаги фаолиятларини ҳисобга олган ҳолда, улар томонидан ўқув материалларини мустақил ўзлаштиришлари учун зарур шарт-шароитларни яратишга хизмат қилади. Педагогик технологиянинг асосий моҳияти-талаба шахсини ривожлантириш орқали таълим мақсадига эришишни таъминлашдан иборат.

Таълим технологиясининг **замонавий концепциясида:**

- ўқув фанининг мақсади, вазибалари ва долзарблиги, ўқув фани бўйича ўқув фани дастурига мос дарс соатларининг ҳажми ва фаолият турлари бўйича тақсимланиши;

- ўқув фанининг мазмуни: ўқув фанининг ўқув фани дастурига мос равишда ўқув фанининг мавзуй мазмуни изчил баёни ёритилади.

Ўқув машғулотида таълим технологияларини ишлаб чиқишнинг концептуал асослари сифатида ўқитиш, коммуникация, ахборот ва бошқарувнинг усул ва воситаларини танлаш ишини амалга ошириш асосида ётувчи **таълим жараёнини лойиҳалаштиришнинг концептуал ёндашуви** белгиланади.

Ўқув машғулоти таълим технологиясини **режалаштириш ва лойиҳалаштириш қоидалари** қўйидагиларни ўз ичига олади (Таълим технологиясини ишлаб чиқишда таълим технологиясининг кетма-кетлиги):

- таълим технологияси тамойиллари асосида ўқув жараёнини режалаштириш;

- таълим технологияси тамойиллари асосида ўқув жараёнини лойиҳалаштириш;

- таълим жараёнида талабалар билан ҳамкорликдаги фаолиятини босқичма-босқич амалга оширишни аниқлаш;

- таълим жараёнининг ташкилий-дидактик таъминотини ишлаб чиқиш.

Таълим тизимида ўқитиладиган фанлар бўйича дарс машғулотларини лойиҳалаб ўқитишга педагогик технологиянинг замонавий ўзбек миллий моделини асос қилиб олинди. Педагогик технология миллий модели ва унинг тамойиллари асосида ҳар бир машғулотларнинг лойиҳалари тузиб чиқилди. Том маънода фанларни лойиҳалаб ўқитишнинг замонавий концепциясида инновация сифатида деб қарашга олиб келинди. Бундан эса, педагогик технология тамойиллари асосида дарс машғулотларини лойиҳалари асосида ўқитиш ўқитувчидан талаб қилинадиган ва унинг методик тайёргарлиги, компетенциясини шакллантиришда инновацион компонент сифатида хизмат қилади.

Инновация ҳақида айтар эканмиз, педагогик инноватика тушунчасига кенг тўхтаб ўтсак. **Педагогик инноватика**(янгилик киритиш, инновация) – таълим муассасасининг фаолиятига нисбатан барқарор янгилик элементларини киритиб, унинг ривожланиши ва фаолият кўрсатишига самарали таъсир этувчи мақсадга йўналтирилган ўзгартиришдир. **Инновацион педагогик технологиялар** айнан таълим-тарбия жараёнида ўқувчи-талабалар(тингловчилар)га муайян фан (мавзу) бўйича билим бериш ва шахсини шакллантиришга қаратилган ўқитишнинг замонавий услублари ва техник воситалари мажмуидир. Инновацион технологияларни қабул қилиш бўйича педагоглар гуруҳлари (Э.М. Роджерс таснифи бўйича) қўйидагича бўлинади: [4:3]

Новаторлар – авантюрист (таваккалчилик) руҳиятидаги, ҳар қандай янги муносабатлардан янгилик изловчи, янгиликка мойил педагоглар-2,5%;

Янгиликни эрта татбиқ этувчилар – новаторлар изидан борувчи, янгиликни тезда татбиқ этувчи, маълумот ва маслаҳат берувчилар -13,5%;

Дастлабки татбиқ этувчилар – янги технологияни ўзлаштириш учун маълум вақт талаб этади, камдан-кам ҳолларда етакчи бўлади, олдинги гуруҳдагилар билан эркин мулоқот қилади.-34%;

Кеч татбиқ этувчилар – янгиликка шубҳа билан қаровчи, ўзларининг шахсий манфаатлари учун ёки ижтимоий муҳит босими остида, янгилик аниқ фойдали эканлиги тасдиқланганда татбиқ этувчилар – 34%;

Иккиланувчилар – анъанавий технологияларни маъқул кўришади, янгиликни жуда кеч қабул қилади, янгиликка иккиланиб қарайди, янгиликнинг оммала

шувига тўсқинлик қилади.-16%;

Бугунги технология асрида олий таълим муассасаларида «Олий математика» фанини барча йўналишларда ўқитиш долзарб ҳисобланади. Шунинг учун бу фан бўйича ўқитишнинг инновацион, замонавий концепциясини ишлаб чиқиш жуда зарурдир. Табиий равишда, бунинг учун «Олий математика» фани ўқитувчиси новаторлар ёки янгиликни эрта татбиқ этувчилар гуруҳига мансуб бўлиши талаб қилинади. Олий математика фани бўйича янги авлод фан дастурлари яратилган ва шу фан дастурлари асосида ўзига хос методикага эга дарслик ва ўқув қўлланмалари бир қанча етиштирилган. Бу фаннинг ўқув машғулотларининг лойиҳалари ишлаб чиқилган [5:6].

Адабиётлар

1. Тожиёв М., Зиёмухамедов Б., Б.Усмонов Б., Хуррамов А. Ўқитувчи фаолиятини лойиҳалаш. Монография. –Тошкент: 2017, 280-б.
2. Тожиёв М., Баракаев М., Хуррамов А. Математика ўқитиш методикаси.// Ўқув қўлланма.- Т.: «Fan va texnologiya», 2016, 328-б.
3. Узлуксиз таълим тизимида ўқув фанларини модулли ўқитиш методикаси ва амалиёти// Монография / М.Тожиёв, М.Баракаев, Г.Изетаева, Д.Турдибоев. -Т.: «Турон иқбол» нашриёти. 2017, 160-б.
4. Рахимов О.Д. Инновацион педагогик технологиялар. –Қарши: 2011, 38-б.
5. Олий математика М.Тожиёвнинг умумий таҳрири остида: ЎЗР олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳузуридаги Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълимини ривожлантириш маркази. –Тошкент: «ТАФАККУР ВО’СТОНИ», 2011.Қ.1. Олий математика фани ўқув машғулотларининг лойиҳалари (Педагогик технология миллий моделининг амалиётга татбиқи) Қўчқоров М.У., Зулфқоров И.М., Изетаева Г.К., Опаева Г.А. /Ўқув ва илмий-услубий қўлланма. 240-б.

РЕЗЮМЕ

Мақолада «Олий математика» фанини лойиҳалаб ўқитишнинг замонавий концепциясининг математика ўқитувчиси фаолиятидаги роли ёритилиб берилган.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются современная концепция преподавания предмета «Высшая математика» путём проектирования и роль в проектировании деятельности преподавателя математики.

SUMMARY

The article is devoted to the study of the modern conception of teaching the subject «Higher Mathematics» by designing and the role and activity of Mathematics in this project work.

ЭЛЕКТРОТЕХНИКА, РАДИОТЕХНИКА ВА ЭЛЕКТРОНИКА ФАНИНИ ЎЗЛАШТИРИШДА ТАЛАБАЛАР МУСТАҚИЛ ИШЛАРИНИНГ ТАКОМИЛЛАШТИРИЛГАН МАЗМУНИ

Нурылла Орынбеков – Нукус давлат педагогика институти, Мехнат таълими кафедрасы катта ўқитувчиси

Таянч сўзлар: мустақил иши, рейтинг тизими, электрон ўқув адабиётлар, мультимедияли электрон дарсликлар, ахборот манбалари, ахборот-қидирув, ахборот-маълумотнома, автоматлашган кутубхона тизимлари, электрон журнал, электрон почта, синхрон телеконференция.

Ключевые слова: самостоятельная работа, рейтинговая система, электронные учебники, мультимедийные электронные учебники, источники информации, поиск информации, информация и запрос, автоматизированные библиотечные системы, электронный журнал, электронная почта, синхронные телеконференции.

Key words: i

Талабанинг мустақил иши электротехника, радиотехника ва электроника фанининг ишчи ўқув дастурида ўзлаштириш учун белгиланган ўқув ишларининг ажралмас қисми бўлиб бажариш, рейтинг тизими талабалари асосида ўқитувчи томонидан назорат қилинади.

Талаба мустақил ишининг асосий мақсади – ўқитувчининг раҳбарлиги ва назорати остида талабада муайян ўқув ишларининг мустақил равишда бажариш учун зарур бўлган билим ва кўникмаларни шакллантириш ва ривожлантириш.

Талаба мустақил ишининг вазифаси – электротехника, радиотехника ва электроника фани бўйича янги назарий билимларни мустақил тарзда пухта ўзлаштириш куникмаларига эга бўлиш анъанавий ўқув ва илмий адабиётлар ҳамда электрон ўқув адабиётлар, мультимедияли электрон дарсликлар, ахборотлар манбалари билан ишлаш ва таҳлил қилиш, интернет тармоғидан мақсадли фойдаланиш, берилган топшириқнинг рационал ечимини белгилаш, топшириқни бажаришда тизимли ва ижодий ёндашиш, ишлаб чиқилган ечимини фан ўқитувчилари жамоасида ҳимоя қилиш деб белгиланган.

Талабалар мустақил равишда билимларни эгаллаши ва амалиётда учрайдиган турли муаммоларни ҳал қилиши, турли хил ахборотлар билан ишлаши, уларни таҳлил қилиши, умумлаштириши, турли маълумотлар билан ишлаши, мустақил танқидий фикрлаши, муаммоларни ҳал қилиши

учун яхши натижа берадиган йўللари излаши, муомила маданиятини эгаллаши, ўзгарувчан вазиятларга мослашиши каби бугунги кун талабаларига жавоб бера олиши керак.

Шулардан келиб чиқиб, ўқув жараёнида шахсни шакллантирувчи, интеллектуал қобилиятга эга мутахассисларни тайёрлаш учун назарий билим билан амалиётни яқинлаштириш чора-тадбирларини ишлаб чиқиш ҳозирги босқичнинг долзарб муаммоларидан биридир. Бу йўналишда талабаларнинг сифатли тайёргарлигини амалга оширишдаги ўқув жараёнини таркибий қисмларидан бири профессор-ўқитувчилар ва талабаларнинг мустақил тайёргарлигидир.

Ўқув материаллари бўйича талабанинг мустақил тайёргарлиги ўқитувчининг назорати остида бу жараёнга масъуллик билан қарашни талаб

қилади. Бу ҳолат ўз навбатида талабада профессионаллик, ижодкорлик қобилиятларини шакллантиради. Бунда гап фақат талабалар учун дарс жараёнига ажратиладиган мустақил дарс соатлари миқдорини ошириш ҳақида кетаётгани йўқ, балки олийгоҳдаги ўқув-тарбия жараёнида талабаларнинг ўз устида ишлашларини, келгусида эгаллаган билимларин амалиётга жорий қилишда қўллашни бугунги кунда талабалар курсида ўтирган пайтида эгаллашлари тўғрисида кетмоқда. Мустақил ишга талабанинг ўқиш жараёнида фаоллигини оширувчи, ўз-ўзини тайёрловчи, мустақилликни таъминловчи, малака оширувчи восита сифатида қараш керак.